

ILK BOLALIK DAVRIDA 7 YOSH INQIROZI VA UNING SABABLARI

Muhammadiyeva Zahro, Elguzarova Fazilat,
Ochilov Mahmud, Jo'rayev Zayniddin, Abrayev Asadbek
ShDPI Ijtimoiy fanlar fakulteti Tarix yo'nalishi talabalari

Annotatsiya: *Ushbu maqolada yosh davrlar psixologiyasida yetti yosh inqirozi davrlari va sabablari haqida etirof etiladi. Bu inqirozning ijobiy va salbiy tomonlari haqida so'z yuritilgan.*

Kalit so'zlar: *Bola, inqiroz davrlari, ijtimoiy omillar, hissiyotlar, rivojlanish, yangi davr.*

Abstract: *This article recognizes seven age crisis periods and causes in adolescent psychology. The positive and negative aspects of this crisis were discussed.*

Key words: *Child, crisis periods, social factors, emotions, development, new era.*

Аннотация: *В данной статье выделяются семь периода возрастного кризиса и его причины в психологии подростков. Обсуждались положительные и отрицательные стороны этого кризиса.*

Ключевые слова: *Ребенок, кризисные периоды, социальные факторы, эмоции, развитие, новая эпоха.*

Kirish. « Ta'lim - tarbiya — ong mahsuli, lekin, ayni vaqtda, ong darajasi va uning rivojini ham belgilaydigan omil. Binobarin, ta'lim - tarbiya tizimini o'zgartirmasdan turib, ongni o'zgartirib bo'lmaydi. Ongni, tafakkurni o'zgartirmasdan turib esa, biz ko'zlagan oliy maqsad — ozod va obod jamiyatni barpo etib bo'lmaydi». [1]

Ayrim psixologlarning fikricha, bola maktabda o'qishi uchun atrofda narsa va hodisalarga doir anchagina tasavvurlarga ega bo'lishi hamda ma'lum darajada aqliy jihatdan o'cgan bo'lishi lozim. Biroq u hayotda shunday voqealar uchraydiki, anchagina tasavvur boyligiga ega bo'lgan va hattoki yozish hamda o'qishni biladigan bolalar ham maktabdagi o'qishga tayyor bo'lmaydilar. Ular maktab va o'qituvchining talablarini bajara olmaydilar

Aksincha, ayrim bolalar yetarli tasavvur boyligiga ega bo'lmasalar ham, maktabda o'qib keta oladilar. Lekin, bundan maktabdagi o'qish jarayoni uchun ma'lum darajada aqliy jihatdan o'cgan bo'lish maktabda dastlab o'qib ketish uchun eng zarur shartlardan biridir. Lekin bu bolaning o'qishga tayyor ekanligini aniqlashdagi hal kiluvchi omil emas, chunki bu yerda yosh masalasi ham bor. Boshqa bir olimlar, bolaning o'qishga tayyor ekanini aniqlashdagi asosiy narsa iroda sifatlarining etilganligidir, deyilar. Bu fikr bir yoqlamalikka yo'l quyishdan boshqa narsa emas. Bolaning yetti yoshga to'lishi bilan shu davrdan boshlab bolalarda o'z-o'zini anglash tarkib topa boshlaydi. Shuning uchun bolalarning yetti yoshga to'lgan davridan boshlab sistemali suratda o'qitishga o'tish maqsadga muvofiqdir.

K.D.Ushinskiyning fikricha, bolaning maktabdagi o'qish faoliyatiga chiqmaydi.

Aksincha, biror maqsad harakat davomida belgilanadi. Ularning maqsadlari ham juda tez o'zgarib turadi. Shuning uchun ular ko'pincha boshlagan ishlarini oxirga yetkazmay, bir ishdan ikkinchi bir tamomila boshqa ishga o'tib ketaveradilar. Buning asosiy sababi shundaki, kichik yoshdagi bog'cha bolalarining ixtiyorsiz harakatlarida hissiyot juda katta o'pin egallaydi. Bu yoshdagi bolalar o'zlarida tug'ilgan bir talay hissiyotlar ta'siri bilan bir maqsadni belgilaydilar[2].

Agar bolalarning oldilariga quyilgan maqsad ularga qattiq ta'sir qilib, hissiyotlarini uyg'otsa, bunday paytda bolalar o'zlariga xos ravishda iroda kuchi va qatilylik ko'rsatishlari mumkin. Shunday qilib, bolaning maktabdagi o'qishga tayyorligi shaxsining ijtimoiy yetuklik bosqichlaridan biridir. Lekin ijtimoiy taraqqiyotning bunday yetuklik bosqichiga bola o'z-o'zidan ko'tarilmaydi. Uni bu bosqichga bog'chadagi va oiladagi butun ta'lim tarbiya ishi ko'taradi.

Bola yetti yoshga to'lganda jismoniy jihatdan ancha o'sadi, o'zini idora qilishga, nojuya xatti-harakatlardan o'zini tiyishga, xulq-atvor qoidalarini o'zlatirishga harakat qiladi. U o'zini eplay boshlaydi, o'z kuchiga yarasha mehnat kila oladi, masalan, bolalar bog'chasida navbatchilik vazifasini bema'lol uddalaydi. Jamoada yashashga ko'nika boshlaydi[3].

Bolaning turmush tajribasi tobora ortadi, Ko'p narsalarning nomini va ulardan qanday foydalanishni biladi. Xotirasi va tasavvurlari o'sib, ko'pgina she'r va hikoyalarni yoddan bilib oladi. Bolaning nutqi ma'lum darajada usgan bo'ladi, u o'z urtoklari va kattalar bilan erkin suxbat qila oladi.

Yetti yoshli bolalarning histuyg'ulari ancha o'sadi. Yetti yoshga to'lib, maktabga chikqan bolalarning psixik jihatdan bundan keyingi o'sishi maktabda hamda oilada olib boriladigan ta'lim tarbiya jarayonida amalga oshiriladi. 6-7 yoshga kelib bolada tishlarning almashishi, yuz qiyofasining o'zgarishi, bola tanasining tez o'sishi, organizmi chidamliligining ortishi, mushaklarning quvvatga to'lishi, harakatlar muvozanatining takomillashuvi kuzatiladi. 3 yoshlilar inqirozi paytida bola o'zining mavjudligini, menini anglab yetgan bo'lsa, bu yoshga kelib ijtimoiy munosabatlardagi o'z o'rnini topishga harakat qila boshlaydi. Ya'ni, mavjudlikdagi "men"dan ijtimoiy "men" sari qadam tashlanadi[4].

Maktabgacha yoshdagi bola o'z-o'ziga "men mehribonman", "men qiynalayapman", "men yomon ish qilayapman" degan so'zlarni ayta oladi. O'z harakatlariga nisbatan ongli yondashib, eski qiziqishlar o'rniga yangilari bilan shug'ullana boshlaydi. Xulosa shuki ota ona bo'lish oson emas –bu bilan hech kim bahslasha olmaydi. Ba'zida farzandlarimiz sevgimiz va g'amxo'rligimizga javob beradi, chunki bu bizga ko'rinmas. Birinchi bolaning inqirozi bilan ota-onalar juda ertan uchrashadilar. birinchidan bu inqiroz bolaning ijtimoiy identifikatsiyasini shakllantirish bilan bog'liq. Sizining kichkintoyingiz nafaqat o'g'il, nabira va boshqalar, balki o'quvchi, sinfdosh hamdir. Uning huquq va majburiyatlari bilan jamoatchilik roliga egadur. Esingizda bolsin bu qiyinchiliklar vaqtinchadur va bolangizni hozirgi salbiyligi uning shaxsiyatidagi o'zgarishlarning o'zgarishi uning rivojlanishi bilan bog'liqdur.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

Foydalanilgan adabiyotlar

1. 1 Karimov I.A. Barkamol avlod orzusi. — T.: «Sharq». 1999. — 40-bet
2. E.G'oziyev."Pedagogik psixologiya asoslari" Toshkent. 2002
3. Kasbiy psixologiya .O'quv qo'llanma .Toshkent-2019 .Aripova N
4. Petrovskiy "Umumiy psixologiya " 1998.

Internet saytlari:

5. <https://ziyonet.uz>
6. @taqi_arm